

ברכה לבן / בת המצווה

מים ראשונים: כבר זכינו לחדש **ברכה לבנים ולבנות** בערב יום הכיפורים וכן ברכה **למתגיסיים לצבא הגנה לישראל ולשירות העם**. ראו גם **התפילה לפרידה מהסוכה**. נראה שהגיעה השעה גם לחדש ברכה לבר או בת המצווה. הנוסח שלהלן הוא במתכונת של ברכת אב לבנו, וכל אחד ואחת יתאימו את הנוסח לאירוע: ברכת אם לבנה, ברכת אב או אם לבתם, ברכת סבא וסבתא לנכד או לנכדה וכו'.

בראשית רבה פרשה סג סימן י – מקור ברכת "ברוך שפטרני"

"ויגדלו הנערים" – רבי לוי אמר: משל להדס ועצבונית שהיו גדלים זה על גבי זה. וכיון שהגדילו והפריחו, זה נותן ריחו וזה חוחו. כך, כל שלוש עשרה שנה שניהם הולכים לבית הספר ושניהם באים מבית הספר. לאחר שלוש עשרה שנה, זה היה הולך לבתי מדרשות וזה היה הולך לבתי עבודה זרה. אמר רבי אלעזר: צריך אדם להטפל לבנו עד שלוש עשרה שנה. מיכן ואילך צריך שיאמר: "ברוך שפטרני מענשו של זה".¹

בני ,...

אתה עושה היום צעד גדול בחיך ומצטרף למנו ובנו עם ישראל. מכאן ואילך אתה חבר ושותף מלא בכל דבר שיקדש ובעשייה של תורה, מצוה וחסד. מיום זה והלאה, אתה אבן בנו בפסיקס הגדול של העם היהודי לדורותיו. בכל אשר תלך תשלים מנו ובנו של יהודים באשר הם. תכבד כל עדה ומנהיגה ויכבדו הם אותך, תשמח בהם וישמחו בך. התרחק מכל בדלנות ועדתיות ויתקיים בך "כל ישראל ערבים זה בזה".

אתה גם מצטרף היום לקהלה שלנו שמקבלת אותך כחבר שונה וזכויות וגם חובות: בתפלה, בקריאת התורה, בשעורי תורה ובארועים של שמחה ושל עצב. היה מקדים שלום לכל אדם והוי מקבל כל אדם בסבר פנים לפות ומאירות. התרחק מכל מחלוקת, רכילות ולשון הרע, אף אל תעמד מנגד לנוכח רשע ועולה. זכור את מאמר החפץ חיים: יהודי צריך לדאג לעולם הבא של עצמו ולעולם הזה של חברו ולא חס וחלילה ההפך.

גם בחוג משפחתנו אתה מוסיף היום עמוד חזק ומשענת איתנה. אתה שיש עכשו ל"גדולים" ולמבגרים במשפחה הגרעינית והמרחבת. היה תמיד בין המדברים בנחת, בין המשפניים שלום ואחנה ומשקיטים כל מריבה, בין המעטרים את שלחן שבת וחג בדברי תורה וחכמה ובנגונים של נשמה. אמא ואני שזכינו לראותך היום מקבל עליך על מצוות, נשמח מאד לראות בך מכאן ואילך שתף מלא בעצוב פני המשפחה והבית.

אך מעל לכל אתה סוגר היום מעגל פנימי של עצמך. אתה הופך היום ממי שאינו מצוה ועושה למצוה ועושה. אתה הוא שעובר היום מילדות לבגרות, אתה הוא שמקבל עליך על תורה ומצוות. אמא ואני עוד כאן, אנחנו תמיד לידך ולא פוטרם אותך לשום מקום. נמשיך להיות לצדך בלב ונפש ולסייע בכל אשר תרצה שנסיע. אבל את הצעד הגדול, צעד ראשון בדרך ארכה ומאתגרת, אתה הוא שעושה היום. בצעד זה אתה יוצר חוליה נוספת בשרשרת המסירה והדורות של העם היהודי. ואנחנו כבר רואים וצופים איזו חוליה נהדרת ואיתנה זו תהיה.

יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום.

מחלקי המים

¹ ובמדרש שכל טוב (בובר) בראשית כה הנוסח הוא: "ברוך שפטרני מעונש בני". כך או כך, זה המקור לברכת "ברוך שפטרני" לנוער בר מצווה (מקור גיל 13 הוא במשנה אבות ה כא) והובא נוסח זה להלכה בשו"ע אורח חיים סימן רכה סעיף ב: "יש אומרים: מי שנעשה בנו בר מצוה, יברך: ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם שפטרני מעונשו של זה ... וטוב לברך בלא שם ומלכות". ופלפלו רבים וטובים בדיני ברכה זו: מגן אברהם, השל"ה, בן איש חי, ספרות השו"ת ועוד. ראו גם שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ו סימן ט שתוהה מנין לנו ברכה על פטור מצוות, מה גם שהאב לא נפטר כאן מצוות חינוך. אך לא מצאנו מי שתמה על הנוסח עצמו: האם זה כל מה שיש לאב או לאם לברך את בנם או בתם בהגיעם לגיל מצוות וציאתם מקטנות לנעורות ובגרות, ברוך שפטרנו?